DOMSTOLENS DOM

den 17 september 2002 *

I mål C-413/99,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Immigration Appeal Tribunal (Förenade kungariket), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Baumbast,

R

och

Secretary of State for the Home Department,

angående tolkningen av artikel 18 EG och artikel 12 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 33),

* Rättegångsspråk: engelska.

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena P. Jann, F. Macken (referent), N. Colneric och S. von Bahr samt domarna C. Gulmann, D.A.O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet, V. Skouris, J.N. Cunha Rodrigues och C.W.A. Timmermans,

generaladvokat: L.A. Geelhoed,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Makarna Baumbast, Maria Fernanda Sarmiento och Idanella Baumbast, genom N. Blake och L. Fransman, QC, befullmäktigade av M. Davidson, solicitor, och R, genom N. Blake och S. Harrison, barrister, befullmäktigade av B. Andonian, solicitor,

— Förenade kungarikets regering, genom J.E. Collins, i egenskap av ombud, biträdd av P. Saini, barrister,

— Tysklands regering, genom W.-D. Plessing och B. Muttelsee-Schön, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom N. Yerrell och C. O'Reilly, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 6 mars 2001 av: makarna Baumbast, Maria Fernanda Sarmiento och Idanella Baumbast, R, Förenade kungarikets regering och kommissionen,

och efter att den 5 juli 2001 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Immigration Appeal Tribunal har, genom beslut av den 28 maj 1999 som inkom till domstolens kansli den 28 oktober samma år, i enlighet med artikel 234 EG ställt fyra frågor om tolkningen av artikel 18 EG och artikel 12 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 33).

2 Frågorna har uppkommit i mål mellan å ena sidan dels makarna Baumbast samt Maria Fernanda Sarmiento och Idanella Baumbast (nedan tillsammans kallade familjen Baumbast), dels R, och å andra sidan Secretary of State for the Home Department (nedan kallad Secretary of State) angående Secretary of States beslut att avslå deras ansökningar om uppehållstillstånd i Förenade kungariket.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 I artikel 17 EG föreskrivs följande:

"1. Ett unionsmedborgarskap införs härmed. Varje person som är medborgare i en medlemsstat skall vara unionsmedborgare. Unionsmedborgarskapet skall komplettera och inte ersätta det nationella medborgarskapet.

2. Unionsmedborgarna skall ha de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i detta fördrag."

4 I artikel 18.1 EG föreskrivs att varje unionsmedborgare skall ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i EG-fördraget och i bestämmelserna om dess genomförande.

5 Artiklarna 10—12 i förordning nr 1612/68 har följande lydelse:

"*Artikel 10*

1. Följande personer skall, oavsett sin nationalitet, ha rätt att bosätta sig tillsammans med en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och som är anställd i en annan medlemsstats territorium:

a) Arbetstagarens make och deras avkomlingar som är under 21 års ålder eller är beroende av dem för sin försörjning,

b) släktingar i närmast föregående led till arbetstagaren och hans eller hennes make, som är beroende av dem.

2. Medlemsstaterna skall underlätta mottagandet av alla familjemedlemmar som inte anges i punkt 1, om de är beroende av arbetstagaren eller ingår i hans eller hennes hushåll i det land arbetstagaren kommer ifrån.

3. Vad beträffar punkterna 1 och 2 måste arbetstagaren för sin familj ha tillgång till en bostad som anses normal för landets arbetstagare i den region där han eller hon är anställd. Denna bestämmelse får emellertid inte ge upphov till diskriminering mellan landets arbetstagare och arbetstagare från andra medlemsstater.

Artikel 11

När en medborgare i en medlemsstat har anställning eller driver en rörelse inom en annan medlemsstats territorium skall hans eller hennes make och de barn som är under 21 års ålder eller beroende av honom eller henne ha rätt att ta anställning inom hela denna stats territorium, även om de inte är medborgare i någon medlemsstat.

Artikel 12

Barnen till en medborgare i en medlemsstat som är eller har varit anställd i en annan medlemsstat skall ha tillträde till denna stats allmänna skolor, lärlingsutbildning och yrkesskolekurser på samma villkor som medborgarna i denna stat, om barnen bor där.

Medlemsstaterna skall främja alla bemödanden att göra det möjligt för dessa barn att delta i utbildningen under bästa möjliga förhållanden."

6 Enligt artikel 1.1 första stycket i rådets direktiv 90/364/EEG av den 28 juni 1990 om rätt till bosättning (EGT L 180, s. 26; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 58) skall medlemsstaterna bevilja rätt till bosättning för medborgare i medlemsstater som inte åtnjuter denna rätt enligt andra bestämmelser i gemenskapsrätten, liksom för deras familjemedlemmar enligt definitionen i artikel 1.2 i direktivet, under förutsättning att medborgarna och deras familjemedlemmar

omfattas av en heltäckande sjukförsäkring som gäller i värdlandet och har tillräckliga tillgångar för att undvika att ligga det sociala bidragssystemet i värdlandet till last under den tid de bor där.

7 Enligt artikel 1.1 andra stycket i direktiv 90/364 skall de tillgångar som åsyftas i första stycket anses vara tillräckliga om de överstiger den nivå under vilken värdlandet får bevilja sina medborgare socialbidrag, varvid hänsyn skall tas till den sökandes personliga förhållanden och i tillämpliga fall till de personliga förhållandena hos personer som tillåtits bosätta sig i landet enligt artikel 1.2 i direktivet.

8 I artikel 1.1 tredje stycket i direktiv 90/364 föreskrivs att om det andra stycket inte kan tillämpas skall den sökandes tillgångar anses tillräckliga om de överstiger den lägsta folkpension som betalas ut i värdlandet.

9 I artikel 1.2 i direktiv 90/364 föreskrivs följande:

"Följande personer skall oavsett sin nationalitet ha rätt att bosätta sig i en annan medlemsstat tillsammans med innehavaren av ett uppehållstillstånd:

a) Hans eller hennes maka och deras avkomlingar som är beroende av dem för sin försörjning.

b) Släktingar i föregående led till innehavaren av uppehållstillståndet och hans eller hennes make."

10 I artikel 3 i direktiv 90/364 föreskrivs att uppehållstillståndet skall fortsätta att gälla så länge innehavaren uppfyller kraven enligt artikel 1 i direktivet.

Den nationella lagstiftningen

11 I Section 7.1 i Immigration Act 1988 (1988 års immigrationslag) föreskrivs följande:

"Tillstånd enligt [Immigration Act 1971] att inresa till och uppehålla sig i Förenade kungariket erfordras inte för en person som kan göra gällande en sådan rätt direkt på grund av gemenskapsrätten eller enligt en bestämmelse som antagits med stöd av Section 2.2 i European Communities Act 1972 (1972 års lag om Europeiska gemenskaperna)."

12 I Section 3 i Immigration (European Economic Area) Order 1994 (1994 års förordning om immigration från Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, 1994 SI 1895, nedan kallad EEA Order) anges den allmänna principen att medborgare i en stat som är part i avtalet om Europeiska ekonomiska

samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3, nedan kallat EES-avtalet) och deras familjemedlemmar skall ha rätt att komma in i Förenade kungariket genom att endast uppvisa en giltig identitetshandling eller ett giltigt pass.

13 Enligt Section 4.1 i EEA Order har en "kvalificerad person" rätt att vara bosatt i Förenade kungariket så länge villkoren för detta är uppfyllda. Denna rätt omfattar enligt Section 4.2 i EEA Order även familjemedlemmar, vilket innefattar makar.

14 Enligt Section 6 i EEA Order skall med "kvalificerad person" bland annat förstås en medborgare i en stat som är part i EES-avtalet och som har en anställning inom Förenade kungariket.

15 I paragraf 255 i United Kingdom Immigration Rules (House of Commons Paper 395) (föreskrifter om immigration antagna av Förenade kungarikets parlament år 1994, nedan kallade Immigration Rules) föreskrivs följande:

"En EES-medborgare (som inte är studerande) och dennes familjemedlemmar, som har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållsintyg för fem år och som har uppehållit sig i fyra år i Förenade kungariket i enlighet med 1994 års EES-beslut och som fortsätter att uppehålla sig där, kan genom ansökan få en anteckning på sitt uppehållstillstånd eller, i förekommande fall, sitt uppehållsintyg som visar att denne har rätt att uppehålla sig i Förenade kungariket under obestämd tid."

Målen vid den nationella domstolen

Målet Baumbast

16 Fru Baumbast, som är colombiansk medborgare, gifte sig i maj 1990 med herr Baumbast, som är tysk medborgare. I deras familj finns dessutom två döttrar. Den äldre, Maria Fernanda Sarmiento, är fru Baumbasts biologiska dotter och colombiansk medborgare, och den yngre, Idanella Baumbast, är både colombiansk och tysk medborgare.

17 Det framgår av beslutet om förhandsavgörande att parterna i målet vid den nationella domstolen såvitt avser begäran om förhandsavgörande är eniga om att Maria Fernanda Sarmiento skall anses ingå i herr Baumbasts familj. Hon har därför i beslutet om förhandsavgörande angivits vara en av två döttrar i familjen.

18 I juni 1990 erhöll familjen Baumbast uppehållstillstånd för en period av fem år. Herr Baumbast var yrkesverksam i Förenade kungariket mellan 1990 och 1993, till en början som arbetstagare och senare som chef för sitt eget företag. Efter det att hans företag hade gått i konkurs har han, till följd av svårigheterna att finna ett tillräckligt välavlönat arbete i Förenade kungariket, sedan 1993 varit anställd i tyska företag som bedrivit verksamhet i Kina och i Lesotho. Herr Baumbast har vid olika tillfällen försökt finna arbete i Förenade kungariket utan att, vid tiden för beslutet om förhandsavgörande, ha lyckats med detta.

19 Under den ifrågavarande perioden hade herr och fru Baumbast ett hus i Förenade kungariket, och deras döttrar gick i skolan där. De mottog inte något socialt understöd. Eftersom de omfattades av en heltäckande sjukförsäkring i Tyskland reste de vid behov dit för att få vård.

20 I maj 1995 ansökte herr Baumbast om permanent uppehållstillstånd (indefinite leave to remain) i Förenade kungariket för sig och övriga familjemedlemmar. I januari 1996 avslog Secretary of State ansökan om permanent uppehållstillstånd och beslutade att inte förlänga uppehållstillståndet för herr Baumbast och de relevanta handlingarna för fru Baumbast och döttrarna.

21 Den 12 januari 1998 överklagades detta beslut till Immigration Adjudicator (Förenade kungariket), vilken fastslog att herr Baumbast varken var arbetstagare eller hade en allmän rätt till bosättning enligt direktiv 90/364. Immigration Adjudicator fastslog vidare att barnen hade en självständig rätt till bosättning enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68, och vidare att fru Baumbast hade en rätt till bosättning så länge hennes barn hade rättigheter enligt artikel 12 i den förordningen. Enligt Immigration Adjudicator grundades denna rätt på medlemsstaternas skyldighet enligt artikel 12 att främja möjligheterna för barn att delta i utbildningen i värdlandet under bästa möjliga förhållanden.

22 Herr Baumbast har för sin del överklagat Immigration Adjudicators beslut till den nationella domstolen. Secretary of State har till samma domstol överklagat beslutet såvitt avser fru Baumbast och hennes två barn.

Målet R

23 R, som är amerikansk medborgare, har ifrån sitt första äktenskap med en fransk medborgare två barn. Dessa barn är såväl franska som amerikanska medborgare. Hon bosatte sig år 1990 i Förenade kungariket tillsammans med en gemenskapsmedborgare som utövade sina rättigheter enligt EG-fördraget. Hon erhöll uppehållstillstånd till och med oktober 1995.

24 R och hennes förste make skilde sig i september 1992. Secretary of State vidtog då ingen åtgärd avseende hennes ställning som immigrant. Hon har fortsatt att vara bosatt i Förenade kungariket. Enligt villkoren i vårdnadsavtalet skulle barnen vara bosatta hos modern i England eller Wales under en period av minst fem år från skilsmässan eller under den tid som parterna annars gemensamt kommit överens om. Efter skilsmässan har barnen regelbundet haft kontakt med fadern, som alltjämt bor och arbetar i Förenade kungariket och som tillsammans med modern ansvarar för barnens utbildning, såväl på det känslomässiga planet som ekonomiskt.

25 Det framgår av handlingarna i målet vid den nationella domstolen att R under sin vistelse i Förenade kungariket har köpt ett hus och startat en inredningsarkitektfirma, i vilken hon investerat betydande belopp. Hon gifte sig år 1997 med en brittisk medborgare.

26 I oktober 1995 inlämnades en ansökan enligt nationell rätt om permanent uppehållstillstånd för R och hennes två döttrar. Den tredje december 1996 beviljades barnen permanent uppehållstillstånd på grund av att de var barn till en migrerande arbetstagare. Ansökan angående R avslogs emellertid, då Secretary of

State inte ansåg att hennes familjesituation var så extraordinär att det fanns skäl för denna att skönsmässigt bevilja hennes ansökan. Enligt Secretary of State var barnen tillräckligt unga för att kunna anpassa sig till ett liv i Amerikas förenta stater för det fall de skulle tvingas följa sin mor dit.

27 Secretary of States beslut att avslå R:s ansökan om permanent uppehållstillstånd överklagades till Immigration Adjudicator. En av de frågor som uppkom i det målet rörde huruvida detta beslut kränker barnens rätt enligt gemenskapsrätten att utbilda sig och vara bosatta i Förenade kungariket och deras rätt till familjeliv. Immigration Adjudicator avslog överklagandet i denna del, varvid R överklagade det beslutet till Immigration Appeal Tribunal.

Tolkningsfrågorna

28 Immigration Appeal Tribunal fastslog att målet rörde tolkningen av artikel 18 EG och förordning nr 1612/68. Den beslutade därför att vilandeförklara målet och att ställa följande fyra frågor till domstolen för förhandsavgörande:

"1) a) Har barn till en medborgare i Europeiska unionen, vilka själva är sådana medborgare och som har påbörjat sin skolgång under den tid som deras far (eller förälder) har utövat sin rätt att uppehålla sig i egenskap av

arbetstagare i en annan medlemsstat än den där han är medborgare (värdlandet), rätt att bosätta sig i värdlandet för att följa dess allmänna skolutbildning enligt artikel 12 i rådets förordning nr 1612/68?

b) Om svaret på föregående fråga kan variera beroende på huruvida

i) deras föräldrar är skilda,

ii) endast en förälder är unionsmedborgare och denna förälder har upphört att vara arbetstagare i värdlandet,

iii) barnen själva inte är unionsmedborgare,

vilka kriterier skall i så fall tillämpas av de nationella myndigheterna?

2) När barn har rätt att uppehålla sig i ett värdland för att följa dess allmänna skolutbildning enligt artikel 12 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68, skall då värdlandets skyldighet att 'främja alla bemödanden att göra det möjligt

för dessa barn att delta i utbildningen under bästa möjliga förhållanden' tolkas på så sätt att den innebär att den förälder som handhar barnets dagliga omvårdnad, vare sig denne är unionsmedborgare eller inte, har rätt att bosätta sig med dem i syfte att underlätta utövandet av en sådan rättighet, oaktat att

i) deras föräldrar är skilda, eller

ii) fadern, som är unionsmedborgare, har upphört att vara arbetstagare i värdlandet?

Frågor som endast rör målet Baumbast:

3) a) Har herr Baumbast, i egenskap av unionsmedborgare och mot bakgrund av omständigheterna i målet, en direkt tillämplig rätt att bosätta sig i en annan medlemsstat i enlighet med artikel 18 EG (tidigare artikel 8a i EG-fördraget) när han inte längre har rätt att vara bosatt där i egenskap av arbetstagare i enlighet med artikel 39 EG (tidigare artikel 48 i EG-fördraget) och han inte har rätt till bosättning i värdlandet i enlighet med någon annan gemenskapsrättslig bestämmelse?

b) Om så är fallet, har hans maka och barn därmed också en härledd rätt till bosättning, anställning och andra härledda rättigheter?

c) Om så är fallet, grundar sig dessa rättigheter på artiklarna 11 och 12 i förordning (EEG) nr 1612/68 eller på andra (och i så fall vilka) gemenskapsrättsliga bestämmelser?

4) a) Om föregående fråga besvaras till unionsmedborgarens nackdel, kan denna persons familjemedlemmar bibehålla de härledda rättigheter som de, i egenskap av familjemedlemmar, ursprungligen förvärvade genom att bosätta sig i Förenade kungariket tillsammans med en arbetstagare?

b) Om så är fallet, vilka villkor är då tillämpliga?"

Huruvida de två första frågorna skall upptas till sakprövning

29 Domstolen konstaterar inledningsvis att det framgår av yttrandena till domstolen att såväl fru Baumbast och hennes två barn som R har erhållit permanent uppehållstillstånd i Förenade kungariket efter det att förfarandet vid den nationella domstolen inleddes men innan den beslutade att begära förhandsavgörande. Såvitt avser R kan hennes uppehållstillstånd förklaras av att hon gift sig med en brittisk medborgare, även om den nationella domstolen inte har bistått med någon information om detta. Det är således endast herr Baumbast som inte har erhållit permanent uppehållstillstånd.

30 Det skall mot denna bakgrund prövas huruvida den nationella domstolens två första frågor kan upptas till sakprövning.

31 Förfarandet enligt artikel 234 EG är ett medel för domstolen och de nationella domstolarna att samarbeta, vilket innebär att domstolen tillhandahåller de nationella domstolarna de uppgifter om gemenskapsrättens tolkning som de behöver för att kunna avgöra vid dem anhängiga tvister (se dom av den 8 november 1990 i mål C-231/89, Gmurzynska-Bscher, REG 1990, s. I-4003, punkt 18).

32 Av detta följer att det uteslutande ankommer på de nationella domstolarna, vid vilka tvisten anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i varje enskilt mål bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Följaktligen är domstolen i princip skyldig att meddela förhandsavgörande i fall där de av den nationella domstolen ställda frågorna rör tolkningen av gemenskapsrätten (se domen i det ovannämnda målet Gmurzynska-Bscher, punkterna 19 och 20).

33 Inom ramen för den kompetensfördelning mellan nationella domstolar och EG-domstolen som angivits i artikel 234 EG skall domstolen meddela förhandsavgörande, i princip utan att pröva de omständigheter som föranlett den nationella domstolen att begära förhandsavgörande från domstolen och på vilka den avser att tillämpa de bestämmelser i gemenskapsrätten som omfattas av begäran om förhandsavgörande (se domen i det ovannämnda målet Gmurzynska-Bscher, punkt 22).

34 Det är endast möjligt att avvisa en begäran om förhandsavgörande som har framställts av en nationell domstol då det framgår att förfarandet i artikel 234 EG missbrukas och att förfarandet i själva verket leder till att domstolen meddelar ett förhandsavgörande på grundval av en konstruerad rättstvist eller då det är uppenbart att den gemenskapsrättsliga bestämmelsen i fråga varken direkt eller indirekt är tillämplig på omständigheterna i fallet (se, för ett motsvarande synsätt, domen i det ovannämnda målet Gmurzynska-Bscher, punkt 23, och dom av den 17 juli 1997 i mål C-130/95, Giloy, REG 1997, s. I-4291, punkt 22).

35 De permanenta uppehållstillstånden i Förenade kungariket för fru Baumbast och hennes barn har visserligen beviljats den 23 juni 1998, det vill säga innan den nationella domstolen den 28 maj 1999 beslutade att begära förhandsavgörande. Även R har beviljats permanent uppehållstillstånd, vid en senare tidpunkt som inte preciserats.

36 Det framgick emellertid av yttrandena vid förhandlingen att dessa tillstånd beviljats med stöd av den brittiska lagstiftningen, och att frågan om vilka rättigheter enskilda har enligt gemenskapsrätten inte avgjorts.

37 Domstolen konstaterar vidare att dessa frågor uppkommit inom ramen för en verklig tvist, och att den nationella domstolen redogjort för såväl omständigheterna i målet och de tillämpliga bestämmelserna som de skäl som föranlett den att anse att det är nödvändigt att dessa frågor besvaras för att den skall kunna avgöra målet.

38 Den nationella domstolens två första frågor skall således upptas till sakprövning.

Den första frågan

39 Den nationella domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida barn till medborgare i Europeiska unionen, som själva är sådana medborgare och vilka har påbörjat sin skolgång under den tid som deras förälder har utövat sin rätt att i egenskap av arbetstagare uppehålla sig i en annan medlemsstat än den där han är medborgare (värdlandet), har rätt att uppehålla sig i värdlandet för att

följa dess allmänna skolutbildning enligt artikel 12 i rådets förordning nr 1612/68 även om föräldrarna under tiden skilt sig, när endast en förälder är unionsmedborgare och denna förälder har upphört att vara arbetstagare i värdlandet, eller när barnen själva inte är unionsmedborgare.

Yttranden till domstolen

40 Såväl R som familjen Baumbast har anfört att även om rätten till bosättning och tillträde till allmänna skolor i värdlandet enligt artiklarna 10 och 12 i förordning nr 1612/68 inte är obegränsad, skall villkoren för att utöva rättigheter enligt artikel 12 i den förordningen anses vara uppfyllda i målet vid den nationella domstolen. Angående R finns det ingen anledning att anse att barnen upphört att ingå i faderns familj, och fadern arbetar alltjämt i värdlandet. Vad avser familjen Baumbast skulle det endast vara den omständigheten att fadern upphört att arbeta i värdlandet som kunde föranleda slutsatsen att barnen inte längre uppfyller villkoren i artikel 12 i förordningen. Enligt domstolens dom av den 15 mars 1989 i de förenade målen 389/87 och 390/87, Echternach och Moritz, (REG 1989, s. 723), saknar emellertid den omständigheten betydelse för frågan huruvida dessa rättigheter alltjämt består.

41 Förenade kungarikets regering och den tyska regeringen har också gjort gällande att de rättigheter som ett barn till en migrerande arbetstagare har enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 i princip fortsätter att gälla även om föräldrarna lämnar värdlandet.

42 Den tyska regeringen har emellertid gjort gällande att det enligt domen i de ovannämnda målen Echternach och Moritz endast är när utbildningen inte kan slutföras i den medlemsstat barnen kommer ifrån som de har en självständig rätt till bosättning enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68.

43 Vad i synnerhet avser målet R har Förenade kungarikets regering gjort gällande att R:s barn har rätt till bosättning i Förenade kungariket enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 eftersom fadern, trots att han och R har skilt sig, alltjämt utövar sina rättigheter som migrerande arbetstagare i Förenade kungariket.

44 Kommissionen har angående målet R anfört att det när föräldrarna är skilda är tillräckligt att en av dem bibehåller sin ställning som migrerande arbetstagare i värdlandet för att barnens rätt till bosättning enligt artikel 10 i förordning nr 1612/68 och rätt till utbildning enligt artikel 12 i samma förordning skall bestå.

45 Angående målet Baumbast har kommissionen framhållit att ett barn till en migrerande arbetstagare, enligt domen i de ovannämnda målen Echternach och Moritz, fortsätter att ingå i denne arbetstagares familj i den mening som avses i förordning nr 1612/68 när barnets familj återvänder till sin ursprungliga medlemsstat och barnet stannar i värdlandet för att fullfölja en utbildning som det inte kan fullfölja i den medlemsstat där barnet har sitt ursprung.

46 Även om omständigheterna i domen i de ovannämnda målen Echternach och Moritz var speciella, särskilt på så sätt att barnet inte kunde fullfölja utbildningen i den medlemsstat där barnet har sitt ursprung, har domstolen enligt kommissionen gett artikel 12 i förordning nr 1612/68 en vid tolkning. Barnen i familjen Baumbast befinner sig i en situation som inte är så olik den i de ovannämnda målen Echternach och Moritz, och det finns således vid en första bedömning inte något skäl att nå ett annat resultat. Enligt kommissionen skall barnen i familjen Baumbast, om domstolen bekräftar denna tolkning, ha rätt att fortsätta bo i Förenade kungariket för att utöva sina rättigheter enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68.

Domstolens bedömning

47 Domstolen skall, för att kunna ge ett användbart svar på den första frågan, skilja mellan de två situationer som ligger till grund för den nationella domstolens fråga.

48 Domstolen påminner inledningsvis om att det i artikel 1.1 i förordning nr 1612/68 föreskrivs att varje medborgare i en medlemsstat skall, oavsett var han eller hon har sitt hemvist, ha rätt att ta anställning och att arbeta inom en annan medlemsstats territorium.

49 Vad först avser målet Baumbast framgår det av handlingarna i målet att situationen där skiljer sig från den i målet R genom att herr Baumbast, som är en tysk medborgare som arbetat flera år i Förenade kungariket och alltjämt är bosatt där, inte längre arbetar i Förenade kungariket. Mot den bakgrunden har den nationella domstolen frågat huruvida hans barn enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 har rätt att fortsätta sin utbildning i Förenade kungariket.

50 För att syftet med förordning nr 1612/68, som är fri rörlighet för arbetstagare, skall kunna uppnås med bibehållen respekt för frihet och värdighet krävs det att integrationen av arbetstagarens familj i värdlandet kan ske under bästa möjliga omständigheter (se dom av den 13 november 1990 i mål C-308/89, Di Leo, REG 1990, s. I-4185, punkt 13; svensk specialutgåva, volym 10, s. 583).

51 Såsom domstolen framhöll i punkt 21 i domen i de ovannämnda målen Echternach och Moritz är det, för att en sådan integration skall lyckas, nödvändigt att barn till arbetstagare i gemenskapen har möjlighet att utbilda sig i värdlandet i syfte att slutföra studierna på ett framgångsrikt sätt, vilket uttryckligen föreskrivs i artikel 12 i förordning nr 1612/68.

52 Vid sådana förhållanden som i målet Baumbast kan en unionsmedborgare, vars barn inte kan fortsätta sin utbildning i värdlandet på grund av att det inte erhåller uppehållstillstånd där, påverkas till att inte utnyttja sin rätt till fri rörlighet enligt artikel 39 EG, vilket således skulle skapa ett hinder mot utövandet av en rätt enligt EG-fördraget.

53 Även om domstolen i domen i de ovannämnda målen Echternach och Moritz fastslog att det berörda barnet inte hade rätt att fortsätta sina studier i värdlandet efter det att fadern hade återvänt till sin ursprungliga medlemsstat på grund av att det inte förekommit någon koordinering av utbildningsbevis, var domstolens skäl väsentligen att, i enlighet med syftet i förordning nr 1612/68 att integrera en migrerande arbetstagares familj, det skall säkerställas att ett barn till en sådan arbetstagare skall kunna studera i värdlandet för att framgångsrikt slutföra sin utbildning på icke diskriminerande villkor (se även dom av den 27 september 1988 i mål 42/87, kommissionen mot Belgien, REG 1988, s. 5445, punkt 10).

54 Att tillåta barn till en unionsmedborgare, vilka befinner sig i en situation som herr Baumbasts barn, att fortsätta sin utbildning i värdlandet endast när det är omöjligt för dem att fortsätta sina studier i sin ursprungliga medlemsstat skulle inte bara strida mot lydelsen av artikel 12 i förordning nr 1612/68, där det föreskrivs en rätt till utbildning för barn till en medborgare i en medlemsstat som ”är eller har varit anställd” i en annan medlemsstat, utan också mot dess anda.

55 Artikel 12 i förordning nr 1612/68 skall således inte tolkas på det restriktiva sätt som den tyska regeringen har gjort gällande.

56 Vad avser frågan huruvida den omständigheten att barnen själva inte är unionsmedborgare påverkar svaret på den första frågan är det tillräckligt att erinra om att avkomlingar till en migrerande arbetstagare som är under 21 år eller som är beroende av arbetstagaren för sin försörjning skall, oberoende av nationalitet, enligt artikel 10 i förordning nr 1612/68 anses tillhöra dennes familj och ha rätt att bosätta sig tillsammans med denne, och således ha rätt till tillträde till värdlandets allmänna skolor enligt artikel 12 i den förordningen.

57 Dessutom skall den rätt som den migrerande arbetstagarens "make och deras avkomlingar som är under 21 års ålder eller är beroende av dem för sin försörjning" har att bosätta sig med denne tolkas så att den gäller såväl arbetstagarens avkomlingar som dennes make eller maka. En så restriktiv tolkning av denna bestämmelse att endast de barn som arbetstagaren och dennes make har gemensamt skulle ha rätt att bosätta sig med dem skulle nämligen strida mot det ovannämnda syftet med förordning nr 1612/68.

58 Beträffande målet R har barnen, i egenskap av familjemedlemmar till en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och anställd i en annan, rätt att bosätta sig med denne och att erhålla tillträde till värdlandets allmänna skolor enligt artiklarna 10 och 12 i förordning nr 1612/68.

59 Såsom framhållits i punkt 50 ovan syftar dessa bestämmelser till att underlätta integrationen av den migrerande arbetstagaren och dennes familj i värdlandet, detta för att syftet med förordning nr 1612/68, det vill säga fri rörlighet för arbetstagare, skall kunna uppfyllas med bibehållen respekt för frihet och värdighet.

60 Även om R och hennes förste make under tiden har skilt sig framgår det av handlingarna i målet att maken alltjämt utför avlönat arbete i Förenade kungariket. Han är således en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och anställd i en annan i den mening som avses i artiklarna 1 och 10 i förordning nr 1612/68.

61 Vid sådana omständigheter framgår det klart av bestämmelserna i förordning nr 1612/68, och särskilt av artiklarna 10 och 12 i denna, att barnen till R:s första make alltjämt har rätt att vara bosatta i värdlandet och ha tillträde till värdlandets skolor på samma villkor som värdlandets medborgare.

62 Den omständigheten att R:s förste makes barn inte varaktigt bor tillsammans med denne påverkar inte tillämpningen av artiklarna 10 och 12 i förordning nr 1612/68. I artikel 10 i förordningen, enligt vilken en migrerande arbetstagares familjemedlemmar har rätt att bosätta sig tillsammans med arbetstagaren, föreskrivs inte att den ifrågavarande familjemedlemmen skall vara bosatt där permanent, utan endast, vilket framgår av punkt 3 i nämnda artikel, att den bostad som arbetstagaren har tillgång till för att ta emot sin familj kan anses normal (se dom av den 13 februari 1985 i mål 267/83, Diatta, REG 1985, s. 567, punkt 18; svensk specialutgåva, volym 8, s. 61).

63 Den nationella domstolens första fråga skall således besvaras så att barn till en medborgare i Europeiska unionen, vilken har bosatt sig i en medlemsstat i samband med att deras förälder utövat sin rätt att i egenskap av migrerande arbetstagare bosätta sig i den medlemsstaten, har rätt att vara bosatta där för att erhålla tillträde till värdlandets allmänna skolor enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68. Det saknar därvid betydelse att barnens föräldrar under tiden har skilt sig, att endast en av dem är unionsmedborgare, att den förälder som är unionsmedborgare inte längre är att anse som migrerande arbetstagare i värdlandet eller att barnen själva inte är unionsmedborgare.

Den andra frågan

64 Den nationella domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 12 i förordning nr 1612/68 skall tolkas så, att när ett barn har rätt att bosätta sig i en medlemsstat för att erhålla tillträde till dess allmänna skolor har den förälder som handhar barnets dagliga omvårdnad, oavsett dennes nationalitet, en rätt att bosätta sig tillsammans med sitt barn för att underlätta utövandet av barnets rätt till utbildning, även om föräldrarna under vistelsen i värdlandet har skilt sig eller den förälder som är unionsmedborgare inte längre är att anse som migrerande arbetstagare i medlemsstaten.

Yttranden till domstolen

65 R och familjen Baumbast har gjort gällande att de gemenskapsrättsliga bestämmelserna skall ges en vid tolkning för att säkerställa utövandet av de rättigheter som de avser att ge, särskilt vad gäller en så grundläggande rättighet som rätten till skydd för familjelivet. Vad avser de underåriga barn som bott tillsammans med sin mor hela sin livstid och som alltjämt bor med henne utgör beslutet att avslå hennes ansökan om uppehållstillstånd för den tid som barnen går i skolan en kränkning av deras rättigheter som förhindrar utövandet därav. Beslutet utgör också en oproportionerlig kränkning av skyddet för familjelivet enligt artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad EMRK).

66 Förenade kungarikets regering, den tyska regeringen och kommissionen har anfört att domstolen bör besvara den andra frågan nekande. De har gjort gällande att det inte är möjligt att härleda någon rätt till bosättning för föräldrar

från tredje land ur artikel 12 i förordning nr 1612/68. Deras rättigheter skall bedömas direkt utifrån villkoren för utövande av rätten till fri rörlighet. Gemenskapsrätten medför inte någon rätt till bosättning för en förälder från tredje land, efter en skilsmässa från den make som är gemenskapsmedborgare eller efter att den sistnämnde upphört att vara migrerande arbetstagare i värdlandet, till följd av barnens rätt till utbildning.

67 Förenade kungarikets regering har gjort gällande att när en medlemsstat är förpliktad att tillåta ett barn att bosätta sig där och erhålla tillträde till dess allmänna skolor enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 skall dess skyldighet att främja dessa barns möjligheter att delta i utbildningen under bästa möjliga förhållanden inte tolkas så att den medför en skyldighet för den medlemsstaten att ge uppehållstillstånd till den person som handhar barnets dagliga omvårdnad. Förenade kungarikets regering har uppgivit att för det fall det skulle visas att underlåtenhet att lämna sådant tillstånd skall anses utgöra en otillåten kränkning av rätten till skydd för familjelivet enligt artikel 8 i EMRK kan Home Office (inrikesministeriet), med avvikelse från Immigration Rules, ge den förälder som handhar barnets dagliga omvårdnad särskilt tillstånd.

Domstolens bedömning

68 Domstolen framhåller inledningsvis att artikel 12 i förordning nr 1612/68 liksom de rättigheter som följer därav skall tolkas utifrån det system i vilket de ingår och utifrån förordningens syfte. Det framgår av förordningens bestämmelser att rådet, i syfte att underlätta rörligheten för arbetstagarnas familjemedlemmar, har ansett dels att det ur mänsklig synvinkel är viktigt för arbetstagaren att ha sin familj samlad hos sig, dels att det generellt sett är viktigt att integrera arbetstagaren och hans familj i värdlandet utan diskriminering mellan dem och landets egna medborgare (se, för ett motsvarande synsätt, dom av den 18 maj 1989 i mål 249/86, kommissionen mot Tyskland, REG 1989, s. 1263, punkt 11; svensk specialutgåva, volym 10, s. 31).

69 Såsom framgår av domstolens svar på den första frågan är syftet med artikel 12 i förordning nr 1612/68 särskilt att barn till en migrerande arbetstagare i gemenskapen skall ha möjlighet att påbörja och i förekommande fall slutföra utbildning i värdlandet, även om arbetstagaren inte längre utövar någon ekonomisk verksamhet där.

70 Det framgår vidare av domstolens praxis att de rättigheter som medlemmarna i en migrerande arbetstagares familj har enligt förordning nr 1612/68, precis som en persons ställning som migrerande arbetstagare, vid vissa förhållanden kan bestå efter det att anställningen har upphört (se, för ett motsvarande synsätt, domen i det ovannämnda målet Echternach och Moritz, punkt 21, och dom av den 12 maj 1998 i mål C-85/96, Martínez Sala, REG 1998, s. I-2691, punkt 32).

71 Vid sådana förhållanden som i målen vid den nationella domstolen, där barnen har en rätt enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 att fortsätta sin skolgång i värdlandet samtidigt som den förälder som handhar deras dagliga omvårdnad riskerar att förlora sin rätt att bo där, i det ena målet till följd av en skilsmässa från den migrerande arbetstagaren och i det andra målet till följd av att den förälder som i egenskap av migrerande arbetstagare utövat avlönad verksamhet i värdlandet har slutat arbeta där, skulle ett förbud för den föräldern att stanna kvar i värdlandet under den tid barnen går i skolan medföra att dessa barn berövades en rätt som de tillerkänts av gemenskapslagstiftaren.

72 Vidare skall enligt domstolens praxis förordning nr 1612/68 tolkas mot bakgrund av rätten till skydd för familjelivet enligt artikel 8 EMRK, vilken är en av de grundläggande rättigheter som enligt domstolens fasta praxis är en del av gemenskapsrätten (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Tyskland, punkt 10).

73 Ett barns rätt enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 till utbildning i värdlandet under bästa möjliga förhållanden medför med nödvändighet också att detta barn har en rätt att åtföljas av den person som handhar barnets dagliga omvårdnad, och således att den personen kan bo med barnet i värdlandet under den tid som utbildningen pågår. Ett beslut att avslå en ansökan om uppehållstillstånd för den förälder som handhar barnets omvårdnad när barnet utövar sin rätt till utbildning i värdlandets allmänna skolor utgör således en kränkning av denna rätt.

74 Vad avser kommissionens ståndpunkt att en person som inte är barn till en migrerande arbetstagare heller inte kan grunda en rätt till bosättning på artikel 12 i förordning nr 1612/68 eftersom det är en nödvändig förutsättning att den som grundar sin rätt på den bestämmelsen är barn till arbetstagaren, påminner domstolen om att den bestämmelsen med hänsyn till det sammanhang som den ingår i och till dess syften inte skall tolkas restriktivt (se, för ett motsvarande synsätt, domen i det ovannämnda målet Diatta, punkt 17), och i vart fall inte på ett sådant sätt att den berövas sin ändamålsenliga verkan.

75 Den nationella domstolens andra fråga skall således besvaras så, att när ett barn enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 har rätt att bosätta sig i en medlemsstat för att följa den allmänna skolundervisningen där skall den bestämmelsen tolkas så att oavsett dennes nationalitet har den förälder som handhar ansvaret för barnets dagliga omvårdnad rätt att bosätta sig tillsammans med barnet för att underlätta utövandet av barnets rätt, även om föräldrarna under vistelsen i värdlandet skilt sig eller den förälder som är unionsmedborgare inte längre är att anse som migrerande arbetstagare i värdlandet.

Den tredje frågan

76 Den nationella domstolen har ställt den första delen av den tredje frågan för att få klarhet i huruvida en medborgare i Europeiska unionen, som inte längre har

någon rätt till bosättning i värdlandet i egenskap av migrerande arbetstagare, har en direkt tillämplig och på unionsmedborgarskapet grundad rätt till bosättning i en annan medlemsstat enligt artikel 18.1 EG.

Yttranden till domstolen

77 Herr Baumbast har gjort gällande att omständigheten att den rätt att fritt uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier som föreskrivs i artikel 18 EG är underställd begränsningar, och att den föreskrivs i EG-fördraget, inte skall medföra att den saknar direkt effekt. Bestämmelsen skall tolkas så, att herr Baumbast alltjämt har en rätt att vara bosatt i Förenade kungariket även om han arbetar utanför Europeiska unionen. En sådan tolkning av artikel 18 EG skulle göra det möjligt att utöva den fria rörligheten enligt EG-fördraget med hjälp av en enkel handling som utvisade nationalitet, utan att därmed strida mot befintlig lagstiftning på området.

78 Förenade kungarikets regering och den tyska regeringen har gjort gällande att artikel 18.1 EG inte i sig ger någon rätt till bosättning. Av de begränsningar och villkor som det hänvisas till i bestämmelsen framgår att den inte är avsedd att tillämpas självständigt.

79 Kommissionen, som framhållit den stora rättsliga och politiska betydelse som artikel 18 EG har, har anfört att redan dess lydelse, och i synnerhet dess första punkt, visar dess begränsningar. Enligt den rådande gemenskapsrätten är rätten att fritt röra sig och fritt uppehålla sig enligt artikel 18 EG underställd befintliga bestämmelser i såväl primärrätten som i sekundärrätten, genom vilka de kategorier av personer som kan göra gällande denna rätt definieras. Sådana rättigheter är antingen kopplade till utövande av ekonomisk verksamhet eller till att personen har tillräckliga medel. Utgångspunkten för den tredje frågan är att

herr Baumbast inte kan åberopa någon annan gemenskapsrättslig bestämmelse till stöd för en rätt att uppehålla sig i Förenade kungariket. Kommissionen har gjort gällande att artikel 18 EG mot denna bakgrund och i rådande rättsläge inte ger honom någon sådan rätt.

Domstolens bedömning

80 Rätten för medborgarna i en medlemsstat att resa in till och uppehålla sig inom en annan medlemsstats territorium utgör enligt fast rättspraxis en rätt som grundar sig direkt på EG-fördraget, eller i förekommande fall på de bestämmelser som antagits för att genomföra detta fördrag (se, bland annat, dom av den 8 april 1976 i mål 48/75, Royer, REG 1976, s. 497, punkt 31; svensk specialutgåva, volym 3, s. 73).

81 Även om domstolen innan Fördraget om Europeiska unionen trätt i kraft hade fastslagit att denna rätt till bosättning, som grundas direkt på fördraget, är underställd villkoret att personen utövar ekonomisk verksamhet i den mening som avses i artiklarna 48, 52 och 59 i EG-fördraget (nu artiklarna 39 EG, 43 EG och 49 EG i ändrad lydelse) (se dom av den 5 februari 1991 i mål C-363/89, Roux, REG 1991, s. I-273, punkt 9), har det därefter införts bestämmelser om unionsmedborgarskap i EG-fördraget, och varje medborgare har i artikel 18.1 EG tillerkänts en rätt att fritt röra sig och fritt uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium.

82 Enligt artikel 17.1 EG är varje person som är medborgare i en medlemsstat också unionsmedborgare. Ställningen som unionsmedborgare är nämligen avsedd att

vara den grundläggande ställningen för medlemsstaternas medborgare (se, för ett motsvarande synsätt, dom av den 20 september 2001 i mål C-184/99, Grzelczyk, REG 2001, s. I-6193, punkt 31).

83 Det föreskrivs heller inte i Fördraget om Europeiska unionen att unionsmedborgare skall vara yrkesverksamma genom att vara anställda eller egenföretagare för att omfattas av de rättigheter som föreskrivs i den andra delen i EG-fördraget, som handlar om unionsmedborgarskap. Vidare finns det inget i detta fördrag som föranleder slutsatsen att unionsmedborgare som bosatt sig i en annan medlemsstat för att där utföra avlönat arbete skulle berövas de rättigheter som denne erhållit med stöd av unionsmedborgarskapet för att anställningen upphör.

84 Vad särskilt gäller den rätt att uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium som föreskrivs i artikel 18.1 EG konstaterar domstolen att denna rätt direkt tillerkänns varje unionsmedborgare enligt en klar och tydlig bestämmelse i EG-fördraget. Herr Baumbast har således, redan på grund av att han är medborgare i en medlemsstat och därmed även unionsmedborgare, rätt att göra gällande de rättigheter som föreskrivs i artikel 18.1 EG.

85 Visserligen är denna rätt för unionsmedborgare att uppehålla sig på en annan medlemsstats territorium föremål för begränsningar och villkor enligt fördraget och de bestämmelser som utfärdats för dess genomförande.

86 Tillämpningen av sådana begränsningar och villkor enligt artikel 18.1 EG för utövandet av denna rätt till bosättning är emellertid underställd domstolskontroll. Eventuella begränsningar av och villkor för denna rätt hindrar således inte att bestämmelserna i artikel 18.1 EG ger enskilda personer rättigheter som de kan åberopa vid domstol och som de nationella domstolarna skall skydda (se, för ett motsvarande synsätt, dom av den 4 december 1974 i mål 41/74, Van Duyn, REG 1974, s. 1337, punkt 7; svensk specialutgåva, volym 2, s. 389).

87 Vad avser villkor och begränsningar enligt sekundärrätten föreskrivs det i artikel 1.1 i direktiv 90/364 att en medlemsstat har rätt att fordra att såväl medborgare i en annan medlemsstat som deras familjemedlemmar, vilka önskar utöva sin rätt till bosättning inom dess territorium, omfattas av en heltäckande sjukförsäkring som gäller i värdlandet och har tillräckliga medel för att undvika att ligga det sociala bidragssystemet i värdlandet till last under den tid de bor där.

88 Det framgår i detta avseende av handlingarna i målet att herr Baumbast utövar avlönat arbete i tredje land för tyska företags räkning, och att varken han eller hans familj har erhållit socialt understöd i värdlandet. Det är mot denna bakgrund ostridigt att herr Baumbast uppfyller villkoret i direktiv 90/364 att förfoga över tillräckliga medel.

89 Vad avser villkoret avseende sjukförsäkring framgår det av handlingarna i målet att såväl herr Baumbast som hans familj omfattas av en heltäckande sjukförsäkring i Tyskland. Immigration Adjudicator förefaller ha fastslagit att denna sjukförsäkring inte skulle omfatta akutsjukvård i Förenade kungariket. Det ankommer på den nationella domstolen att mot bakgrund av bestämmelserna i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen (EGT L 149, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 57), pröva hur det förhåller sig med detta. Därvid skall särskilt beaktas artikel 19.1 a i denna förordning, i vilken det föreskrivs en rätt för yrkesverksamma, som är bosatta inom en annan medlemsstats territorium och vilkas hälsa är sådan att de måste behandlas i den medlemsstat där de är bosatta, att på den behöriga statens bekostnad erhålla vårdförmåner av samma slag som institutionen på bosättningsorten tillhandahåller.

90 De begränsningar och villkor som anges i artikel 18 EG och som föreskrivs i direktiv 90/364 grundas på tanken att unionsmedborgarnas utövande av rätten till bosättning får underordnas medlemsstaternas legitima intressen. Det framgår

av fjärde skälet i direktiv 90/364 att den som omfattas av rätten till bosättning inte får utgöra en "orimlig" börda för värdlandets finanser.

91 Tillämpningen av dessa begränsningar och villkor skall emellertid ske med iakttagande av de begränsningar som följer av gemenskapsrätten och i enlighet med dess allmänna principer, särskilt proportionalitetsprincipen. De nationella åtgärder som vidtas skall således vara ändamålsenliga och nödvändiga för att uppnå det mål som åsyftas (se, för ett motsvarande synsätt, dom av den 2 augusti 1993 i de förenade målen C-259/91, C-331/91 och C-332/91, Allué m.fl., REG 1993, s. I-4309, punkt 15; svensk specialutgåva, volym 14, s. 305).

92 Vad gäller tillämpningen av proportionalitetsprincipen på omständigheterna i målet vid den nationella domstolen framhåller domstolen följande. Det är ostridigt att herr Baumbast förfogar över tillräckliga tillgångar i den mening som avses i direktiv 90/364. Han har vidare arbetat och således lagligen varit bosatt i värdlandet under flera år, till en början som anställd och därefter som egenföretagare. Hans familj har också varit bosatt i värdlandet under såväl den tiden som efter det att han upphört att vara yrkesverksam i värdlandet. Varken herr Baumbast eller hans familj har utgjort någon börda för värdlandets finanser. Slutligen förfogar herr Baumbast och hans familj över en heltäckande sjukförsäkring i en annan medlemsstat i unionen.

93 Att beröva herr Baumbast den rätt att uppehålla sig i medlemsstaten i fråga som han har enligt artikel 18.1 EG med tillämpning av bestämmelserna i direktiv 90/364 med hänvisning till att hans sjukförsäkring inte omfattar akutsjukvård i värdlandet skall mot denna bakgrund anses utgöra en oproportionerlig inskränkning i denna rätt.

94 Den tredje frågans första del skall således besvaras så, att en medborgare i Europeiska unionen, som inte längre har någon rätt till bosättning i värdlandet i egenskap av migrerande arbetstagare, har en direkt tillämplig och på unionsmedborgarskapet grundad rätt till bosättning i en annan medlemsstat enligt artikel 18.1 EG. Utövandet av denna rätt får vara föremål för sådana begränsningar och villkor som avses i artikel 18.1 EG. De behöriga myndigheterna och, i förekommande fall, de nationella domstolarna skall emellertid säkerställa att dessa begränsningar och villkor tillämpas med iakttagande av gemenskapsrättens allmänna principer, särskilt proportionalitetsprincipen.

95 Den nationella domstolen har ställt den andra och den tredje delen av den tredje frågan för att få klarhet i huruvida också herr Baumbasts familj har en rätt till bosättning grundad direkt på artikel 18.1 EG, för det fall han skulle anses ha en sådan rätt. Med hänsyn till svaret på de första två frågorna är det inte nödvändigt att besvara dessa delar av den tredje frågan.

96 Med hänsyn till svaret på den första delen av den tredje frågan är det heller inte nödvändigt att besvara den fjärde frågan.

Rättegångskostnader

97 De kostnader som har förorsakats Förenade kungarikets regering och den tyska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 28 maj 1999 har ställts av Immigration Appeal Tribunal — följande dom:

1) **Barn till en medborgare i Europeiska unionen, vilka har bosatt sig i en medlemsstat när deras förälder utövat sin rätt att i egenskap av migrerande arbetstagare bosätta sig i den medlemsstaten, har rätt att vara bosatta där för att erhålla tillträde till värdlandets allmänna skolor enligt artikel 12 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. Det saknar därvid betydelse att barnens föräldrar under tiden har skilt sig, att endast en av dem är unionsmedborgare, att den förälder som är unionsmedborgare inte längre skall anses vara migrerande arbetstagare i värdlandet eller att barnen själva inte är unionsmedborgare.**

2) **När ett barn enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68 har rätt att bosätta sig i en medlemsstat för att följa den allmänna skolundervisningen där skall den bestämmelsen tolkas så att oavsett dennes nationalitet har den förälder som handhar barnets dagliga omvårdnad rätt att bosätta sig tillsammans med barnet för att underlätta utövandet av barnets rätt, även om föräldrarna under vistelsen i värdlandet skilt sig eller den förälder som är unionsmedborgare inte längre skall anses vara migrerande arbetstagare i värdlandet.**

3) En medborgare i Europeiska unionen, som inte längre har någon rätt till bosättning i värdlandet i egenskap av migrerande arbetstagare har en direkt tillämplig och på unionsmedborgarskapet grundad rätt till bosättning i en annan medlemsstat enligt artikel 18.1 EG. Utövandet av denna rätt får vara föremål för sådana begränsningar och villkor som avses i artikel 18.1 EG. De behöriga myndigheterna och, i förekommande fall, de nationella domstolarna skall emellertid säkerställa att dessa begränsningar och villkor tillämpas med iakttagande av gemenskapsrättens allmänna principer, särskilt proportionalitetsprincipen.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
Colneric	Von Bahr	Gulmann
Edward	La Pergola	Puissochet
Wathelet	Skouris	Cuhna Rodrigues
	Timmermans	

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 17 september 2002.

R. Grass

Justitiesekreterare

G.C. Rodríguez Iglesias

Ordförande